

УДК 658.155: 339.56

Савицький А.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри товарознавства, комерційної діяльності та митної справи,
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ ТА ЧИННИКІВ ЕКСПОРТНОЇ ОРІЄНТОВАНОСТІ

У статті розглянуто особливості управління прибутковістю підприємства в сучасних умовах господарювання на основі виділення теоретичних аспектів максимізації прибутку. Досліджено основні функції діяльності підприємства у напрямі збільшення його прибутку, охарактеризовано ключові елементи знаходження взаємозв'язку між величиною прибутку, обсягами виробництва та вкладеними у його процес витратами. Побудовано схему управління прибутковістю підприємства на основі максимізації його прибутку. Охарактеризовано зв'язок підвищення прибутковості та активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Виділено ряд суттєвих умов ринкової економіки, яким повинна відповідати система управління прибутковістю експортоорієнтованого підприємства. Представлено чинники та структуру формування об'єктивності експорторієнтованої діяльності підприємства в управлінні його прибутковістю.

Ключові слова: прибутковість, максимізація прибутку, управління прибутковістю, умови ринкової економіки, експортна орієнтованість, чинники експортної орієнтованості.

УПРАВЛЕНИЕ ПРИБЫЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЕ МАКСИМИЗАЦИИ ПРИБЫЛИ И ФАКТОРОВ ЭКСПОРТНОЙ ОРИЕНТИРОВАННОСТИ

Савицкий А.В.

В статье рассмотрены особенности управления прибылью предприятия в современных условиях хозяйственной деятельности на основе выделения теоретических аспектов максимизации прибыли. Исследованы основные функции деятельности предприятия в направлении увеличения его прибыли, охарактеризованы ключевые элементы нахождения взаимосвязи между величиной прибыли, объемам производства и вложенными в его процесс затратами. Построена схема управления доходностью предприятия на основе максимизации его прибыли. Охарактеризована связь повышения прибыльности и активизации внешнеэкономической деятельности предприятия. Выделено ряд существенных условий рыночной экономики, которым должна соответствовать система управления прибылью экспортноориентированного предприятия. Представлено факторы и структуру формирования объективности экспортноориентированной деятельности предприятия в управлении его прибылью.

Ключевые слова: прибыльность, максимизация прибыли, управление прибылью, условия рыночной экономики, экспортная ориентированность, факторы экспортной ориентированности.

ENTERPRISE'S PROFITABILITY MANAGEMENT BASED ON MAXIMIZATION OF PROFIT AND FACTORS OF EXPORT ORIENTATION

Savitskiy A.

There were viewed the peculiarities of enterprise's profitability management in the current economic conditions based on underlining of theoretical aspects of profit maximization. There were researched basic functions of enterprise's activity in the direction of its profit increasing. Also there were described the key elements of finding some link between level of profit, volumes of manufacturing and invested money. There was built scheme of enterprise's profitability management based on maximization of profit. It was characterized the connection between enterprise's profitability increasing and its foreign economic activity. There were emphasized some significant conditions of market economy that must be integrated in the profitability management system of export-orientated enterprise. It was presented factors and structure of objective points making in the sphere of export-orientated enterprise's profitability management.

Keywords: profitability, profit maximization, profitability management, market economy, export orientation, factors of export orientation.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку ринкових відносин та динамічність змін, які відбуваються у вітчизняній економіці ставлять нові вимоги до функціонування промислових підприємств. Виходячи з того, що головною метою будь-якого суб'єкта господарювання є досягнення максимальної величини його фінансових результатів, промислові підприємства все більше прагнуть дослідити можливості застосування раніше не обґрунтованих методик та практичних підходів у напрямі співпраці з іноземними торговельними партнерами. Це зумовлено тим, що з розвитком ринкової економіки досить вагомю сферою підвищення прибутковості підприємства є його експортна орієнтованість. В рамках членства України в СОТ дане питання є актуальним та складним, оскільки потребує знаходження прийнятних способів управління діяльністю промислового підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та прикладних аспектів управління прибутковістю підприємства, а також формування і використання його прибутку в сучасних умовах господарювання присвячено значну кількість наукових праць таких вчених, економістів та дослідників як: Ю.А. Гайбура, Н.М. Григорська, О.І. Давидов, О.В. Мельн, Т.Ю. Назарова.

Мета статті. Метою дослідження є виділення особливостей формування структури управління прибутковістю підприємства на основі активізації його діяльності у напрямі максимізації прибутку та впливу чинників експортної орієнтованості.

Виклад основних результатів дослідження. На сьогодні, сучасні умови формування та підвищення прибутковості вітчизняних промислових підприємств переважно пов'язані з впливом тих вимог, які ставляться перед суб'єктами господарювання їх зовнішнім середовищем функціонування. Розвиток ринкових відносин та сталість системи відкритої економіки є важливою сферою координування та визначення майбутньої поведінки вітчизняних підприємств, а особливо тоді, коли мова йдеться про їх прибутковість. Якщо підприємство не буде отримувати додатних фінансових результатів, воно не буде мати можливостей для розвитку і існування в подальших періодах. Через те, досить суттєвими вимогами отримання прибутку та формування прибутковості підприємства в сучасних ринкових умовах є становлення таких теорій і механізмів управління діяльністю підприємства, які б дали змогу підвищити рівень його прибутковості. В даному випадку, сучасні теорії управління прибутковістю повинні базуватись на врахуванні значної кількості різних елементів економічної системи функціонування підприємства, конкурентних особливостей цільового ринку та специфіки виробничого процесу, який запускається для отримання прибутку.

Як стверджують практики, економісти та науковці, в основі прибутковості лежить величина прибутку, яка у співвідношенні з різними показниками діяльності підприємства відображає його рентабельність та відноситься до певного рівня прибутковості. Через те, слід вважати, що будь-які управлінські рішення, які направлені на збільшення прибутку підприємства за своєю економічною природою, визначеннями та поняттями безпосередньо і стосуються управління прибутковістю підприємства.

Виходячи з цього, окремої уваги у сфері управління прибутковістю підприємства заслуговують дослідження способів та умов максимізації прибутку, які виступають об'єктом його управлінських рішень. Разом з цим, слід вважати, що максимізація прибутку у структурі управління прибутковістю має бути окремою складовою загальної системи управління підприємством та вимагає значної кількості специфічних підходів до реалізації змісту її управлінських рішень. В умовах конкурентного ринку, підприємства постійно диференціюють та переглядають усі управлінські підходи, які стосуються максимізації прибутку. Це спричиняє зміну сутності окремих теорій максимізації прибутку, і відповідно управління прибутковістю.

На думку Назарової Т.Ю. формування максимального прибутку підприємства полягає у регулюванні обсягів виробництва та реалізації продукції. Поряд з цим враховується обсяг закладених витрат у виробництво. Автор вважає, що критерієм ефективної діяльності є маржинальний дохід та рентабельність. Ключовими організаційно-економічними заходами зі сторони реалізації завдань управлінських рішень у даному випадку покладається на результативність фінансової, виробничої та збутової функції [1, с. 33]. Згідно власних міркувань, це свідчить про те, що специфіка прийняття управлінських рішень стосовно підвищення прибутковості підприємства виходить з планової продуманості досконалості та нормативної відповідності результатів певних видів робіт, які мають бути здійснені в рамках процесу виробництва продукції. З огляду на це, максимізація прибутку підприємства є похідним поняттям правильно реалізованої виробничої функції, яка в свою чергу залежить від обсягу розподілу фінансових ресурсів на сам процес виробництва та не може бути приведена у дію без чітко спланованої збутової політики підприємства.

Гайбура Ю.А. вважає, що в основі управління прибутковістю покладена система принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, які мають на меті належне формування, розподіл та використання прибутку підприємства. Знову ж таки автор вважає, що зазначені процеси мають базуватись на утворенні тісного взаємозв'язку величини прибутку з обсягом реалізації, отриманої виручки та вкладеними у процес виробництва витратами. Виходячи з того, що усі управлінські рішення кожної організації направлені на отримання максимального прибутку, а також рентабельності, підприємства постійно ведуть роботу по удосконаленню методів виробництва того чи іншого виду продукції, зміни технологій проектування, розробки нової продукції та покращення збуту [2, с. 127-128]. Через те, саме активізація роботи окремих структурних підрозділів підприємства у напрямі управління обсягами витрат виробництва має бути у пріоритеті уваги управління прибутковістю.

Поряд з цим, почерпнувши питання конкурентоспроможності, яке виходить з того, що діяльність будь-якого промислового підприємства повинна весь час змінюватись та удосконалюватись під впливом зовнішнього середовища, необхідно підкреслити те, що згідно досліджень Григорської Н.М. [3, с. 93] та Давидова О.І. [4, с. 188-189] у максимізації прибутку підприємства, яка відповідно є одним з базових елементів управління його прибутковістю слід дотримуватись тих підходів управління, які будуть направлені на збільшення ринкової вартості підприємства.

З огляду на це, будь-які екзогенні умови мають бути узгодженими та в результаті мають дозволяти дослідити усі аспекти зростання ринкової вартості підприємства. Це дасть змогу підвищити загальні доходи від реалізації продукції та максимізувати прибуток [3, с. 93].

Проте, при цьому зростання ринкової вартості підприємства слід розглядати як критерій управління, який не є основним елементом всієї системи управління, а лише окремою рушійною силою для досягнення інших більш важливих цілей. Тому, управлінський процес може розглядатись як спосіб отримати ринкове домінування та збільшення частки виручки від реалізації продукції в ринковому обороті, що призведе не тільки до зростання прибутку, а і рентабельності в цілому [4, с. 188-189].

В додаток, слід виділити те, що зростання ринкової вартості та посилення конкурентних позицій підприємства в управлінні його прибутковістю є тими суміжними економічними поняттями, які виходять з результатів максимізації прибутку.

Також, в даному питанні Мелень О.В. вважає, що головними умовами досягнення максимізації прибутку та прибутковості підприємства є збільшення обсягів реалізації продукції за рахунок зниження витрат виробництва, підвищення якості продукції та продуктивності праці, впровадження НТП, використання вторинних ресурсів, правильної тактики ціноутворення та економічно обгрунтованої маркетингової політики [5, с. 93].

Наведені дослідження щодо виділення значення максимізації прибутку у підвищенні прибутковості підприємства дозволяють підсумувати те, що в межах результативності виробничої функції важливими аспектами її реалізації є знаходження взаємозв'язку величини прибутку, обсягів виробництва та вкладеними у його процес витратами. Це вимагає прийняття важливих управлінських рішень, які мають та меті продумане планування виробничого процесу. В свою чергу, знаходження оптимальної величини витрат для вкладу їх у виробництво свідчатиме про правильність та своєчасність управлінських рішень у сфері реалізації фінансової функції.

В кінцевому рахунку, реалізація усіх управлінських рішень щодо зростання ринкової вартості підприємства та підвищення його конкурентоспроможності спочатку вимагає не тільки вдалої реалізації збутової функції підприємства, а в додаток і реалізації інноваційної функції. На авторську думку, інноваційна функція має на меті вирішення наступних завдань у сфері управління прибутковістю підприємства:

- пошук потенційних інноваційних резервів та застосування вторинних ресурсів підприємства;
- впровадження новітніх технологій; зміна техніки розгортання окремих етапів виробництва;
- застосування нестандартних методів підвищення продуктивності праці;
- визначення та досягнення конкурентних переваг продукції на основі поглибленого вивчення кон'юнктури ринку.

На рис. 1.1. наведено схему управління прибутковістю підприємства на основі специфіки особливостей теорії максимізації прибутку.

Згідно рис.1, слід зазначити те, що в сучасних умовах господарювання вітчизняні підприємства потребують значно ширшого вивчення та розуміння особливостей управління їх діяльністю у сфері формування та підвищення прибутковості. Через те, у структурі теорії управління прибутковістю на основі максимізації прибутку, необхідно виділити декілька фундаментальних підходів, які дозволяють більш ретельно розуміти її становлення у мовах ринкової економіки та сучасних вимог розвитку підприємства.

Якщо звернути увагу на загальні підходи до теорії управління, які покладено в основу менеджменту підприємств [6], на авторське бачення слід виділити системний підхід, який ґрунтується на теорії системи і досліджує будь-яку діяльність підприємства як сукупність об'єднаних підсистем, складових та елементів. Виходячи з цього, слід вважати, що управління певною системою розглядається як цілісна структура рішень, які взаємопов'язані між собою та результат одних управлінських рішень може впливати на результат інших.

В такому сенсі принципи системного підходу є базисом управління прибутковістю підприємства на основі максимізації його прибутку, оскільки у структурі специфіки розробки управлінських рішень даної теорії закладено всезагальний принцип ключових функцій підприємства, згідно яких необхідно будувати апарат управління прибутковістю. Як вже було досліджено раніше, зазначеними функціями є інноваційна, фінансова, виробнича та збутова.

В подальшому, як видно з рис. 1, прийняття управлінських рішень на рівні структурних підрозділів підприємства направлено на збільшення його ринкової вартості, підвищення конкурентоспроможності та зростання частки в ринковому обороті. Це вимагає від вітчизняних підприємств здійснення продуманих кроків поглиблення їх інтеграції до європейських структур, оскільки на сьогодні, якщо будь-який суб'єкт господарювання, що належить до промислової сфери виробництва прагне розвиватись та отримувати значні прибутки від своєї діяльності, в першу чергу має бути експортоорієнтованим.

Рис. 1. Управління прибутковістю підприємства на основі максимізації його прибутку*

* Систематизовано та складено автором на основі: [1, с. 33; 2, с. 127-128; 3, с. 93; 4, с. 188-189; 5, с. 93]

** Запропоновано автором

Виходячи з цього, необхідно виділити ряд суттєвих умов ринкової економіки, яким повинна відповідати система управління прибутковістю експортоорієнтованого підприємства, а саме: вихід підприємств на зовнішній ринок; посилення конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках; збільшення частки ЗЕД у діяльності підприємства; обмін факторами виробництва та імпортування якісних ресурсів; поглиблення міжнародного поділу праці та спеціалізації на рівні захисту вітчизняного виробника. В додаток, слід зазначити, що в межах даних умов сконцентрована досить велика кількість чинників експортної орієнтованості, які є важливими при формуванні її об'єктивності та управлінні прибутковістю підприємства (табл. 1).

Таблиця 1. Формування об'єктивності експортоорієнтованої діяльності підприємства в управлінні його прибутковістю*

Умови ринкової економіки	Чинники експортної орієнтованості	Об'єктивність експортоорієнтованої діяльності підприємства в управлінні його прибутковістю
1. Вихід підприємства на зовнішній ринок	– закордонний попит на продукцію підприємства	– проведення ефективних маркетингових досліджень
	– якість продукції згідно стандартів ISO	– мінімізація витрат на виробництво якісної продукції
	– технологічне забезпечення виробництва продукції на експорт	– залучення нових технологій та досягнення їх максимальної продуктивності
	– фінансова незалежність підприємства	– акумуляція власних фінансових ресурсів та їх рентабельне використання
	– рівень розвитку виробничого потенціалу, як об'єкт іноземного інвестування	– створення умов та досягнення відповідності виробничих потужностей вимогам іноземного інвестування
	– експортне кредитування	– вибір вигідних умов експортного кредитування
	– продумана цінова політика	– застосування ефективних методів ціноутворення виробленої продукції
2. Посилення конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках	– виважена система квотування експорту	– співпраця з державними та недержавними організаціями щодо захисту прав виробників та сприяння експорту
	– кількість конкурентів та поява більш якісної продукції на цільовому ринку збуту	– детальне вивчення структури ринку, постачальників та характеристик пропонованої продукції
	– наявність конкурентної переваги продукції підприємства	– розробка та впровадження рентабельних науково-дослідних та конструкторських проектів
3. Збільшення частки ЗЕД у діяльності підприємства	– рівень інформованості підприємства про стан та основні зміни ринкової ситуації	– прогнозування змін у попиті та пропозиції та розробка заходів щодо їх передбачення
	– зростання валютної ефективності експорту	– відслідковування тенденцій зміни курсу валют на міжбанківському ринку та специфіки біржових операцій з метою визначення вигідного моменту укладання зовнішньоторговельного контракту
	– збільшення обсягів виробництва внаслідок укладання вигідних зовнішньоекономічних контрактів	– детальне вивчення умов зовнішньоторговельного контракту та розрахунок його ефективності
	– посилення конкуренції на внутрішньому ринку	– розрахунок рентабельності вкладу витрат у збільшення обсягів виробництва продукції на експорт внаслідок зменшення поставок на внутрішній ринок

Продовження таблиці 1

	<ul style="list-style-type: none"> – зменшення кількісних обмежень експорту; – зниження розмірів митних ставок та спрощення процедури митного оформлення; – державна підтримка експорту шляхом створення міждержавних та регіональних преференцій 	<ul style="list-style-type: none"> – розрахунок ефективності здійснення ЗЕД за умови зміни кількісних обмежень експорту, процедур митного оформлення та наявності торговельних преференцій
4. Обмін факторами виробництва та імпортування якісних ресурсів	– цінова еластичність імпортованих ресурсів та факторів виробництва	– проведення ефективних маркетингових досліджень щодо пошуку найменш витратомістких варіантів імпорту ресурсів та факторів виробництва
	– збільшення валютної ефективності від імпорту ресурсів та факторів виробництва	– відслідковування тенденцій зміни курсу валют на міжбанківському ринку та специфіки біржових операцій з метою визначення вигідного моменту укладання зовнішньоторговельного контракту про поставку ресурсів та факторів виробництва
	– спрощення процедури митного оформлення при імпорті ресурсів та факторів виробництва	– розрахунок ефективності здійснення імпорту ресурсів та факторів виробництва за умови зміни процедур митного оформлення
	– поява альтернативної матеріально-сировинної бази для виробництва продукції на експорт	– визначення рентабельності застосування альтернативної матеріально-сировинної бази для виробництва продукції на експорт
	– умови договірних зобов'язань між власниками ресурсів та виробниками продукції	– розрахунок ефективності виконання договірних зобов'язань зовнішньоекономічного контракту з приводу імпорту ресурсів та факторів виробництва
	– міжнародна підприємницька діяльність	– визначення пріоритетності виробничої, торговельної та сервісної співпраці з іноземним партнером на основі прогностичного розрахунку величини отриманого ефекту
5. Поглиблення міжнародного поділу праці та спеціалізації на рівні захисту вітчизняного виробника	– спеціалізація виробництва високотехнологічної продукції та науково-технічне співробітництво	– розробка самостійних бізнес-планів на виробництво спеціалізованої високотехнологічної продукції на експорт
	– утворення спільних підприємств	– орієнтація виробничих програм підприємства на отриманні планового прибутку від участі у спільному підприємстві

*складено та запропоновано автором

Висновки. Отже, на сьогодні, необхідно прийняти до уваги значну кількість суттєвих умов розвитку ринкової економіки та чинників експортної орієнтованості підприємства. У своєму поєднанні та відповідності зазначені умови та чинники ставлять нові завдання до формування діяльності у сфері управління прибутковості підприємства. Разом з тим, головною вимогою у процесі управління прибутковістю є досягнення максимізації прибутку, що є можливим лише тоді, коли основна виробнича діяльність підприємства буде посилена експортною орієнтацією співпраці з зовнішнім ринком. Це дасть змогу не тільки розвиватись та виживати в сучасних конкурентних умовах, а і дозволить підвищити ринкову вартість підприємства, а також сконцентруватись на певній спеціалізації.

1. Назарова Т.Ю. Удосконалення методичного підходу до процесу формування організаційно-економічних заходів щодо формування та використання прибутку МСБ підприємств / Т.Ю. Назарова // Технологический аудит и резервыпроизводства – 2015. – № 5/5(25). – С. 31-36.
2. Гайбура Ю.А. Управління прибутковістю підприємства та шляхи її вирішення / Ю.А. Гайбура // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – В. 14, ч. 2. – С. 127-130.
3. Григорська Н.М. Трансформація стану економічної стійкості підприємства машинобудування на базі бізнес-моделі / Н.М. Григорська // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 9(147). – С. 91-95.
4. Давидов О.І. Зростання вартості підприємства, як цільовий критерій управління / О.І. Давидов // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 9(159). – С. 186-195.
5. Мелень О.В. Актуальність питань розробки напрямів підвищення прибутковості підприємства / О.В. Мелень, Т.А. Гарібян // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – В. 8, ч. 3. – С. 91-94.
6. Теорія керування // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Теорія_керування.

E-mail: andrewsavitsky@ukr.net